

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 51 (4–2016)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2016

Редакційна колегія

Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Воронін В. М., д-р іст. наук, Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Мелков Ю. О., д-р філос. наук, доц., Отрешко Н. Б., д-р соціол. наук, доц., Перегуда Є. В., д-р політ. наук, проф. Піляєв І. С., д-р політ. наук, Попов В. Ж., д-р іст. наук, проф.

Юридичні науки

Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, доц., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Бородин І. Л., д-р юрид. наук, проф., Джунь В. В., д-р юрид. наук, проф., Заросило В. О., д-р юрид. наук, проф., Ковальчук А. Ю., канд. юрид. наук, доц., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф., Лисенко С. О., канд. юрид. наук, доц., Литвиненко В. І., д-р юрид. наук, доц., Матвеев П. С., д-р юрид. наук, доц., Муравйов К. В., канд. юрид. наук,

доц., Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф., Христинченко Н. П., д-р юрид. наук, доц., Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук, проф.

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Бойченко Е. Б., д-р екон. наук, доц., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівеський О. І., д-р екон. наук, ст. наук. співроб., Романова Л. В., д-р екон. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук, доц., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.

Педагогічні та психологічні науки

Анісімов М. В., д-р пед. наук, проф., Грись А. М., д-р психол. наук, проф., Гуменникова Т. Р., д-р пед. наук, доц., Добрянський І. А., д-р пед. наук, проф., Коляденко Н. В., д-р мед. наук, доц., Кучерявий О. Г., д-р пед. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Рижиков В. С., д-р пед. наук, доц., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Шонша О. Л., канд. психол. наук, доц.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 13 від 28 грудня 2016 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: М. Н. Курко (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 51 (4–2016). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2016. — 192 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку політології, права і економіки.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” за наказом Міністерства освіти і науки України від 09.03.16 № 241 визнано як фахове видання з політичних наук (дата включення 26.05.10), юридичних наук (дата включення 31.05.11), економічних наук (дата включення 21.11.13).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Посох О. С. Інформатизація торговельної діяльності та її вплив на роботу супермаркетів	74
Бондар Ю. В. “Хто керує минулим, той керує майбутнім...”	5	Осовський К. В. Правове регулювання державного санітарно-епідеміологічного нагляду та його роль у сфері охорони здоров'я	78
Дікареєв О. І. Історико-психологічний наратив у політогемності елітарної свідомості	15	ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	84
Колісниченко Р. М. Структурні особливості глобалістичної свідомості	25	Бойченко Е. Б., Васильчук Н. О. Діагностика кадрового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства	84
Колтаков В. М. Проблема політики і стратегії освіти	32	Романова Л. В. Роль маркетингу в мотивації економічної діяльності підприємств машинобудування	91
Martyshyn D. S. Social issues of christian life in social thought of the Ukrainian Orthodox Church: problem statement	37	Сафонова В. Є. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств	97
Benson S. R. Globalized islamic holy terrorism: factors & motivations	44	Бовш Л. А. Імперативи розвитку медичного туризму в Україні	108
Азіма Фаді Роль держави у розвитку творчості молодого покоління	50	Заяць Г. С. Людський потенціал соціальної сфери села: динаміка змін	118
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	55	Комарніцький І. О. Застосування засобів нейромаркетингу в діяльності готельних підприємств	122
Білоус А. О., Пастернак А. О. Специфіка порушення прав людини в умовах військових конфліктів: постановчо-концептуальний характер і особливості	55	Мушкин И. М. Интегрирование системы управления безопасностью предприятия в корпоративную систему	127
Хатнюк Н. С. Податковий обов'язок платника податків та держава: правовий взаємозв'язок	59	Скиба Г. І., Беженар І. М. Аспекти економічної безпеки аграрного підприємництва	132
Кожем'яка І. В. Передумови формування та генезис адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки в Чорнобильській зоні відчуження	66	Хижняк В. О. Дотримання прав споживачів та підвищення соціальної відповідальності бізнесу	139

Падун Н. П.

Парадигмальний розвиток мотиваційних
факторів трудової діяльності
та сучасних теорій управління персоналом 143

Савченко Є. О.

Державне регулювання
інноваційної діяльності 146

Таневски Д. Д.

Перспективи и тенденции развития
международного туризма 151

ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ

НАУКИ 156

Vakhov I. S.

Theoretical foundations of the university
policultural education 156

Григор'єва М. І.

Процес довузівської освіти як важливий
етап системи підготовки майбутніх
менеджерів 161

Кметик С. В., Білоус А. О.

Методологічні
та технолого-організаційні засади

практичного використання
інтерактивних освітніх технологій
у системі вищої освіти 168

АКАДЕМІЧНЕ ЕСЕ..... 174

Ігнатченко А. А.

Академічне есе як жанр наукової
публіцистики 174

Бідзюра І. П.,

Бідзюра О. І.
Державно-церковні відносини,
свобода совісті і віросповідальна політика
в сучасній Україні 177

Нельга Т. О.

Культура вільного часу та можливість
задоволення культурно-дозвілєвих
потреб у сучасній Україні 179

Гончаренко Є. Ю.

Лексико-стилістичний аспект
формування вербального концепту
“резюме” німецькою мовою 182

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ..... 187

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 51(4), с. 97–107

Досліджуються питання управління інноваційним розвитком промислових підприємств на основі розширення теоретичних уявлень про вдосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємств, створення більш ефективних засобів і методів управління, упровадження яких сприятиме формуванню ресурсної складової інноваційної діяльності, вдосконалення оцінки інноваційного розвитку підприємства на засадах формування портфеля нематеріальних активів.

Промисловий комплекс України — найважливіший системоутворюючий чинник національної економіки, який значною мірою визначає рівень розвитку кожної її галузі. На його підприємствах працює понад 3 млн працівників. Промислове виробництво дає майже третину загальної доданої вартості, близько половини експортної продукції. Без перебільшення, промисловість є визначальним чинником реалізації життєвих інтересів країни, її економічної безпеки, соціальних і культурних умов життя народу. Сьогодні, на жаль, українська промисловість не перейшла на інноваційний шлях розвитку, і цьому є маса підтверджень. Питома вага підприємств, які займаються інноваціями, дуже незначна (у середньому 15 %) (див. табл. 1). Питома вага реалізованої інноваційної продукції не перевищує 7 % (див. табл. 2). Ці показники у 5–7 разів нижчі, ніж в економічно розвинених країнах. Так, у провідних країнах — США, Японії, Німеччині та Франції — частка інноваційно-активних підприємств коливається в межах 70–80 % [1]; у країнах ЄС-27 частка підприємств, що впроваджують інновації, вчетверо більша, ніж в Україні.

Крім того, промисловість країни перебуває у глибокій системній кризі. Падіння промислового виробництва у 2015 році склало

13 %. Четвертий рік спостерігається значний спад виробництва промислової продукції, який є наслідком не тільки зниження рівня присутності вітчизняної продукції на традиційних ринках (у тому числі через зменшення попиту на неї, виключення з виробничої діяльності значної частки підприємств через військові дії на сході країни), а й погіршення фінансово-економічних умов їх функціонування. Відповідно посилюється тенденція до деіндустріалізації економіки. Понад 90 % продукції, що виробляється промисловістю України, не має сучасного технічного забезпечення, що спричиняє нерентабельність та неконкурентоспроможність більшості вітчизняних товарів.

Національна інноваційна система виявилася не в змозі стимулювати інноваційні процеси у промисловості і суттєво впливати на її конкурентоспроможність. Затяжна стагнація інвестиційних процесів негативно відбивається на відновленні виробництва. Промисловість демонструє переважно екстенсивний тип розвитку без якісних змін у базових технологіях. Без значних капіталовкладень у промисловість України неможливий вихід підприємств на рівень інноваційного розвитку. Головним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал, як і раніше,

Інноваційна активність промислових підприємств України [2]

Рік	Питома вага підприємств, які займалися інноваціями, %	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						
			Дослідження і розробки ¹	у тому числі		Придбання нових технологій ²	Підготовка виробництва для впровадження інновацій ³	Придбання машин і обладнання, пов'язаних з упровадженням інновацій ⁴	Інші витрати
				Внутрішні НДР	Зовнішні НДР				
2000	18,0	1760,1	266,2	x	x	72,8	163,9	1074,5	182,7
2001	16,5	1979,4	171,4	x	x	125,0	183,8	1249,4	249,8
2002	18,0	3018,3	270,1	x	x	149,7	325,2	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	x	x	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	x	x	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	x	x	243,4	991,7	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	x	x	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	14,2	10850,9	986,5	793,6	192,9	328,4	x	7471,1	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	x	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	x	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	x	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	x	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1196,3	965,2	231,1	47,0	x	8051,8	2185,5
2013	16,8	9562,6	1638,5	1312,1	326,4	87,0	x	5546,3	2290,9
2014 ⁵	16,1	7695,9	1754,6	1221,5	533,1	47,2	x	5115,3	778,8

¹ З 2007 року сума внутрішніх і зовнішніх НДР.² З 2007 року придбання інших зовнішніх знань.³ З 2007 року показник віднесено до інших витрат.⁴ З 2007 року придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.⁵ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Упровадження інноваційних технологій промисловими підприємствами України [2]

Рік	Питома вага підприємств, які впровадили інновації, %	Введено нових технологічних процесів, шт.		Освоєно інноваційних видів продукції, найменувань		Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової продукції, %
		Усього	у т. ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Усього	у т. ч. нові види техніки	
1	2	3	4	5	6	7
2000	14,8	1403	430	15323	631	x
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5

1	2	3	4	5	6	7
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3
2014 ¹	12,1	1743	447	3661	1314	2,5

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: Статистичний збірник “Україна в цифрах, 2014 р.” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

залишаються власні кошти промислових підприємств — 51 %. Частка кредитних ресурсів для інвестицій не перевищує 15 %. Незначними є частки фінансування інноваційної діяльності з державного та місцевих бюджетів — 1,1 %, коштами вітчизняних інвесторів — 0,3 %, іноземних інвесторів — 0,4 %. Проблеми промисловості мають загальнонаціональний масштаб. Виникла загроза технологічної безпеки країни, яка потребує розробки системи заходів, направлених на переведення промислового комплексу в стан, який відповідає потребам розвитку країни. Якісно новий стан і рівень промисловості може забезпечити лише справді нова інноваційна стратегія її розвитку.

Слід зазначити, що питання інноваційної діяльності підприємств України розглядається та досліджується багатьма вітчизняними вченими. Серед них: О. І. Амоша, В. М. Геєць, Р. В. Грінченко, В. В. Дорофієнко, В. О. Зайцева, В. І. Покотилова [12], Г. Г. Півняк, В. П. Семиноженко, В. П. Соловійов, Л. І. Федулова [11], О. М. Шашенко, О. І. Яшкіна та ін. Віддаючи належне їхнім науковим напрацюванням з цієї проблематики, слід зауважити, що потребують подальшого дослідження такі актуальні питання управління інноваційним розвитком промислових підприємств, як: розширення теоретичних уявлень про вдосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємств,

створення більш ефективних засобів і методів управління, впровадження яких має сприяти формуванню ресурсної складової інноваційної діяльності, вдосконалення оцінки інноваційного розвитку підприємства на основі управління його нематеріальними активами.

Одним із перших, хто досліджував роль технічної інновації в суспільстві, можна вважати російського економіста Н. Д. Кондратьєва. Через вивчення таких понять, як “новація” (винахід) і “нововведення” (новація, запроваджена в практику), він виявив існування розриву між моментом появи технічного винаходу і його впровадженням, а також показав, яким чином широке застосування значних винаходів поступово переростає в промислову революцію.

Як економічну категорію термін “інновація” в науковий обіг ввів австрійський економіст Й. Шумпетер. У своїй праці “Теорія економічного розвитку” він вперше розглянув питання “нових комбінацій” змін у розвитку і дав опис інноваційного процесу. Сам термін “інновація” трактувався ним у найширшому сенсі — як зміна з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості, вважаючи при цьому, що “головною функцією інноваційної діяльності є функція управління змінами” [3].

Інноваційний розвиток підприємства тісно пов'язаний з його інвестиційною діяльністю. Значні інвестиції потрібні як для того, щоб довести результати науково-дослідних робіт до технічної готовності, так і для покупки готової промислової технології. В умовах дефіциту інвестицій питання вибору об'єктів вкладення інвестицій визначається конкурентоспроможністю виробництва, що залежить у сучасних умовах від уміння ефективно впровадити і використовувати інновації у виробничих процесах. Н. А. Пожидаєва і Д. А. Зюкін [4; 5] пропонують вибирати пріоритетом для інвестицій ті підприємства, які мають більш високий рівень інноваційної активності і сприйнятливості. У цих організаціях реалізований єдиний інноваційно-інвестиційний механізм створення і поширення нововведень в рамках інноваційно-інвестиційного циклу, тобто об'єднання під єдиним управлінням інноваційної та інвестиційної функцій.

Велике значення для підвищення ефективності інвестицій в інноваційне виробництво має системне реформування українських підприємств. Необхідно кардинально змінити технологію виробництва, пов'язаного з інноваційною стратегією підприємств, що особливо важливо в умовах ринкової економіки. На результати реалізації інновацій на підприємстві впливають такі чинники: науково-технічний потенціал; виробничо-технічна база; основні види ресурсів; великі інвестиції; відповідна система управління. Правильне співвідношення і використання цих чинників, а також тісний взаємозв'язок через систему управління між інноваційною, виробничою і маркетинговою діяльністю підприємства призводять до позитивного результату здійснення інноваційної стратегії. В основі формування інноваційних стратегій лежать загальні соціально-економічні цілі та інноваційні завдання підприємств. Отримання прибутку і його максимізація — традиційно головна мета підприємства в ринкових умовах. Однак вона пов'язана зі збільшенням ефекту масштабу, тобто росту масштабів виробництва і частки ринку; забезпеченням стійкості виробничих процесів, що виражається стабільним

становищем на ринку незалежно від стану економіки.

Як зазначає російський дослідник М. Ахтямов, “правильно сформований портфель інноваційних стратегій сприяє більш раціональному розподілу ресурсів і, відповідно, впливає на ефективність діяльності підприємства в цілому. При стратегічному плануванні необхідно враховувати як інноваційний потенціал конкурентів, так і ставлення держави до інноваційної діяльності підприємства, так і загальну науково-технічну, економічну, політичну і соціальну атмосферу в країні” [6]. В рамках формування державної інноваційної політики особливої актуальності набувають питання створення сприятливого інноваційного клімату для збереження, розвитку та ефективного використання вітчизняного інноваційного потенціалу. Вважаємо пріоритетним проведення державою більш м'якої грошово-кредитної політики, що сприяє забезпеченню ліквідності підприємств на всіх етапах інвестиційно-виробничого циклу. Для інноваційного розвитку, як показує вивчення зарубіжного досвіду [15], необхідні чотири вихідні умови, які, на нашу думку, в Україні в повній мірі не дотримуються:

- технологічний та інтелектуальний потенціал, достатній для запуску інноваційного процесу;
- постійне зростання кількості учасників інноваційної діяльності, зокрема в результаті залучення до неї нових соціальних груп;
- інституційна система, яка включає як формальні, так і неформальні елементи, орієнтована на інноваційний розвиток;
- затребуваність інновацій господарюючими суб'єктами, науково-дослідною системою в цілому.

Інновації нерозривно пов'язані з людським капіталом, тому ми відзначаємо його недооцінку в процесі обґрунтування величини інвестицій, при виробленні стратегії економічного суб'єкта він так само часто не враховується [7–9]. Для ефективної реалізації завдань, що стоять перед підприємствами, пропонуємо розробити таку систему управління інноваційною діяльністю, яка розділила б складні процеси на прості компоненти

на основі проектного підходу за допомогою своєрідного управлінського “конвеєра”. Це дасть змогу сформувати цілеспрямований рух виробничого процесу, знизити вимоги до кваліфікації персоналу, різко підвищити продуктивність праці, а також зменшити кількість можливих помилок. Для реалізації такого підходу необхідно надалі розробити ефективну організаційну структуру, систему управління фінансами, сформувати службу маркетингу, забезпечити документообіг, детально сформулювати правила роботи підприємств інноваційної направленості. Менеджери будуть занурені в готове середовище, яке змусить їх працювати за єдиними правилами і дасть можливість забезпечити прозорість в управлінні інноваційним розвитком підприємства.

В умовах ринкових відносин промислового підприємству необхідно здійснювати безперервний інноваційний розвиток, який обумовлений підтримкою конкурентного інноваційного статусу, коли в умовах науково-технічного прогресу відбувається знос і старіння основних виробничих фондів, технологій, організаційних і управлінських структур. Інноваційний розвиток включає в себе аналіз і реалізацію тих сторін функціонування підприємства (економічної, технологічної, наукової, виробничої тощо), які пов'язані з інноваціями і, у зв'язку з цим, є узагальнюючим результатом інноваційної готовності господарських суб'єктів. Аналіз практичної діяльності промислових підприємств [10–12] показує, що відсутність попереджувачих індикаторів ускладнює процес випереджаючого формування інноваційної бази для майбутнього розвитку та істотно гальмує інноваційне зростання підприємств. Це означає, що кожне підприємство повинно мати план інноваційного розвитку та систему стратегічних цілей, виражених у вигляді цільових індикаторів, які складають доступну спостереженню і виміру характеристику стану та розвитку внутрішніх систем і процесів підприємства. Цільові індикатори, встановлені як підсумкові показники майбутнього стану підприємства, а також як значення для кожного проміжного етапу досягнення

стратегічних цілей, повинні бути сформовані таким чином, щоб вони забезпечували реалізацію плану інноваційного розвитку підприємства як невід'ємного елемента комплексної програми розвитку підприємства.

Схема дослідження процесу інноваційного розвитку підприємства на основі управління нематеріальними активами представлена на рис. 1.

Необхідність інноваційних перетворень обумовлена порушенням рівноважного стану підприємства. Фактор порушення рівноваги виконує роль пускового механізму, який ініціює інноваційний розвиток. Знання факторів порушення рівноваги забезпечить своєчасне планування майбутніх інноваційних змін, які приводять виробничу систему в рівноважний стан на якісно новому рівні.

Інноваційні цикли розвитку формуються в результаті впливу різних факторів як зовнішніх, так і внутрішніх. Крива інноваційних циклів розвитку підприємства (див. рис. 2) складається з окремих ділянок (етапів), кожна з яких описує залежність підприємства від зовнішніх і внутрішніх умов, що виникають в той чи інший відрізок часу.

До зовнішніх факторів впливу на інноваційний розвиток підприємства можна віднести: загальний стан ринку і стан підприємства на своєму ринку; тенденцію розвитку економіки країни (підвищувальну, знижувальну, період рецесії); рівень інфляції та платоспроможного попиту споживачів; становище поставальників; величину відсоткових ставок за кредит; зміни державної інноваційної політики тощо.

До внутрішніх факторів, які впливають на інноваційний розвиток підприємства, відносять: рівень кадрового потенціалу; стан технічної і технологічної бази; величину боргових зобов'язань і обсяг оборотних коштів; рівень завантаження виробничих потужностей; прогресивність матеріалів і технологій, які використовуються; темпи або ступінь поновлення нематеріальних активів підприємства [13].

Основний перелік зовнішніх і внутрішніх чинників наведено на рис. 3.

Рис. 1. Схема дослідження процесу інноваційного розвитку підприємства на основі формування портфеля нематеріальних активів

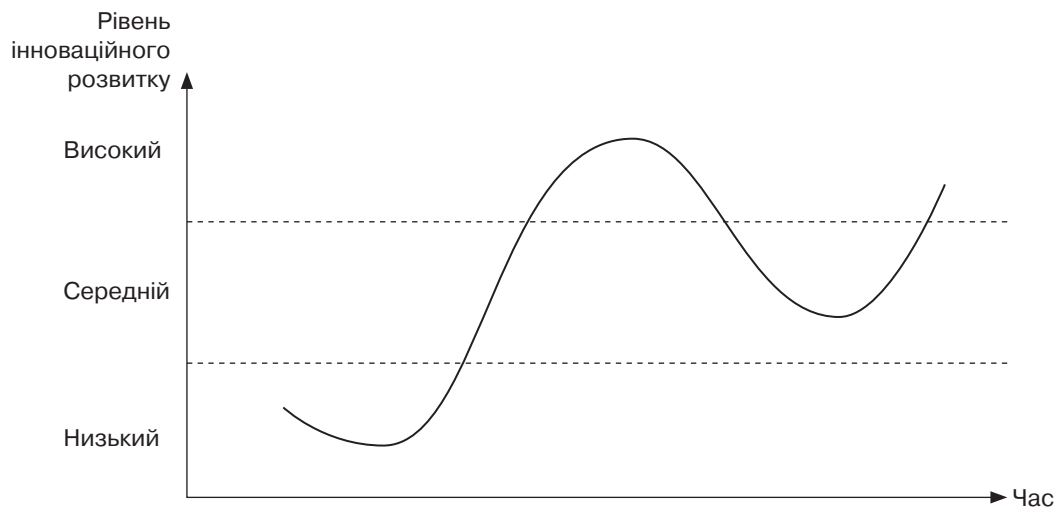

Рис. 2. Крива інноваційних циклів розвитку підприємства

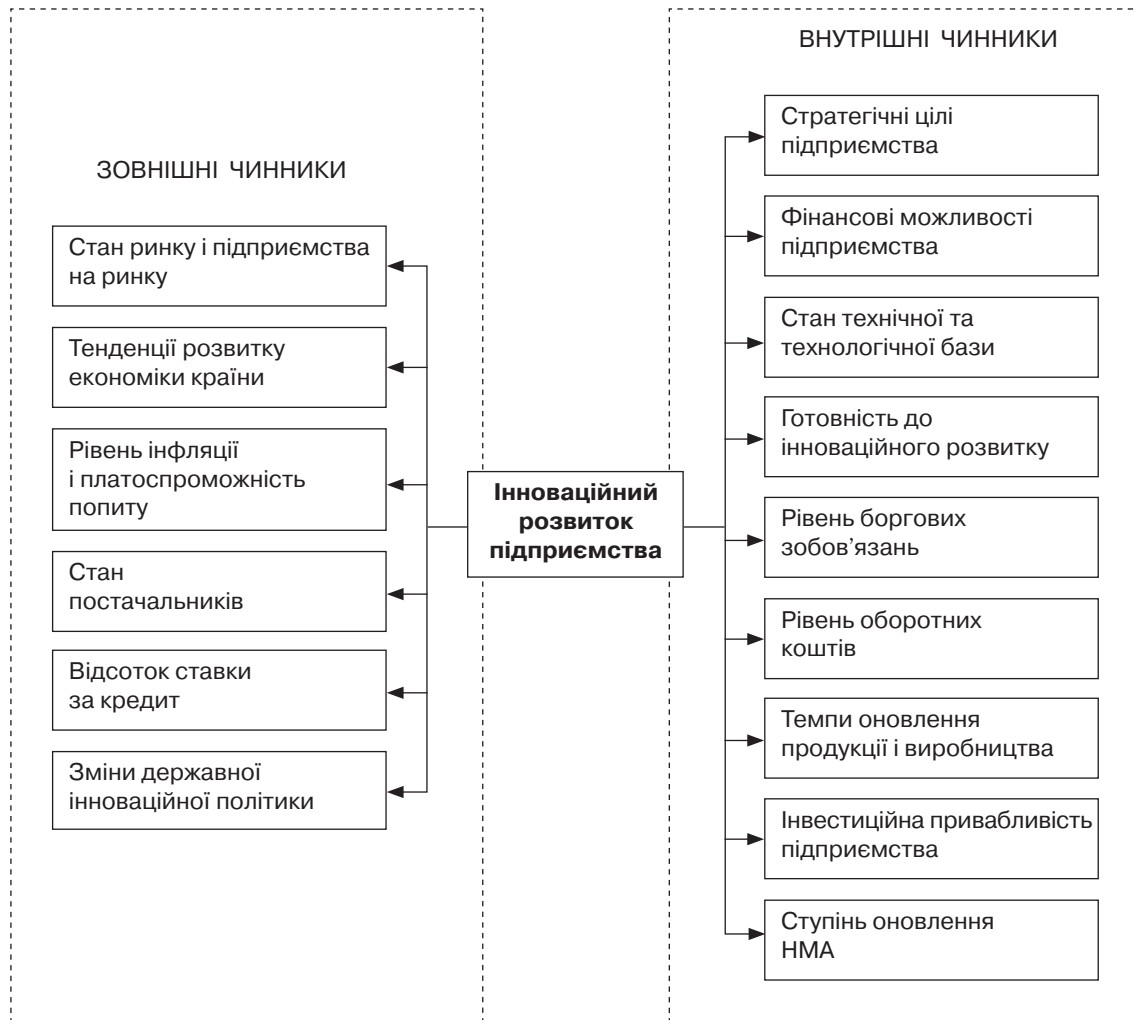

Рис. 3. Зовнішні та внутрішні чинники впливу на інноваційний розвиток підприємства

Для визначення ступеня впливу зовнішніх факторів на інноваційний розвиток промислових підприємств пропонується використовувати коефіцієнт інноваційної активності зовнішнього середовища:

$$I_{\text{зовн}} = \frac{\sum_{i=1}^n V_i R_i}{\sum_{i=1}^n R_i}, \quad (1)$$

де V_i — узагальнені оцінки сприйнятливості інноваційного розвитку підприємства до факторів зовнішнього середовища, отриманих від експертів; R_i — ранг кожного фактора.

Для визначення ступеня впливу внутрішніх факторів пропонується використовувати коефіцієнт інноваційної активності внутрішнього середовища:

$$I_{\text{внутр}} = \frac{\sum_{i=1}^n P_i R_i}{\sum_{i=1}^n R_i}, \quad (2)$$

де P_i — узагальнені оцінки сприйнятливості інноваційного розвитку підприємства до факторів внутрішнього середовища, отриманих від експертів.

Загальна оцінка рівня інноваційного розвитку підприємства залежно від впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища визначається за формулою:

$$I_{\text{заг}} = \frac{\sum_{m=1}^k I_{\text{зовн}} I_{\text{внутр}}}{k}, \quad (3)$$

де $I_{\text{зовн}}$, $I_{\text{внутр}}$ — коефіцієнти інноваційної активності зовнішнього і внутрішнього середовища; k — кількість факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Типові ситуації, які визначають рівень інноваційного розвитку, можна представити як систему нерівностей, що пов'язують рівень розвитку з його характеристиками:

$-0,2 < I_{\text{заг}} \leq 1,5$ — низький рівень інноваційного розвитку;

$-1,5 < I_{\text{заг}} \leq 2,8$ — середній рівень інноваційного розвитку;

$-2,8 < I_{\text{заг}} \leq 4,7$ — високий рівень інноваційного розвитку.

Аналіз впливу факторів на інноваційний розвиток підприємства дає можливість зробити висновок, що причиною появи циклів може бути вплив сукупності дозрілих умов і передумов. Однак приводом для підйому або спаду в умовах, що склалися, може стати вплив конкретного фактора. Як правило, більшість економістів [14] основним фактором вважає ступінь оновлення нематеріальних активів, які приводять до збільшення інноваційного потенціалу. Дотримання нормативних рівнів індикаторів у процесі оновлення нематеріальних активів і забезпечить інноваційний розвиток підприємства.

На основі розрахунку середньої арифметичної зваженої (формула 4) доцільно проаналізувати вплив оновлення нематеріальних активів на інноваційний розвиток підприємств промислової галузі за певну кількість років.

$$F_{\text{НМА}} = \frac{\sum_{i=1}^n w_i \cdot F_{\text{НМА}_i}}{\sum_{i=1}^n w_i}, \quad (4)$$

де $F_{\text{НМА}_i}$ — вплив оновлення нематеріальних активів на інноваційний розвиток на i -му під-

приємстві галузі (у балах); w_i — частота повторення балів; $\sum_{i=1}^n w_i$ — сума частот (кількість підприємств у галузі).

Інноваційний розвиток підприємства повинен відповідати вимогам і умовам, необхідним для введення нематеріальних активів підприємства на кожному етапі.

Процес інноваційного розвитку циклічно повторюється при появі нематеріальних активів підприємства. Отже, можна говорити про взаємозв'язок інноваційного розвитку з нематеріальними активами підприємства. Оскільки особливість інноваційного розвитку полягає в необхідності попереджувального досягнення готовності підприємства до оновлення економічних процесів і виробів, то цю обставину необхідно враховувати при управлінні інноваційним процесом підприємства на основі аналізу нематеріальних активів.

Американські дослідники розглядають нематеріальний актив “як основний фактор, що забезпечує постійне інноваційне зростання і процвітання компанії” [15]. Розроблено схему, де інноваційна траєкторія представлена таким чином (рис. 4).

Нематеріальні активи є одним з основних ресурсів підприємства. Більше того, один і той самий нематеріальний актив (винахід, технологія, ідея тощо), реалізований різними способами, різними фірмами, в різних умовах, забезпечить достатньо різні доходи, що наочно видно на прикладах лізингу, франчайзингу, ліцензування, патентів тощо. Нематеріальні активи мають двоїстий характер: вони використовуються як ресурс при створенні наукомісткої продукції і являють собою кінцевий продукт, який може бути реалізований на ринку або використаний у внутрішньогосподарській діяльності підприємств. Тому не-

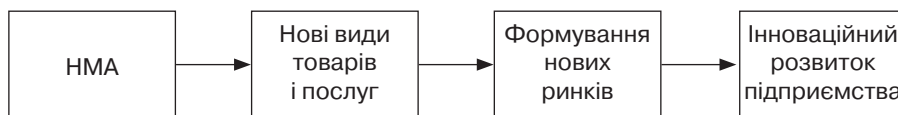

Рис. 4. Інноваційний розвиток підприємства

матеріальні активи підприємства мають різну вартість і різні тенденції їх зміни в динаміці, неоднорідні за часом їх створення та функціональної належності [16].

Нематеріальні активи є одним зі способів вимірювання ступеня впорядкованості інноваційної структури господарюючих суб'єктів. Зміна інноваційної структури відбувається успішно тоді, коли нематеріальні активи максимально зберігаються і вартість їх збільшується.

Нематеріальні активи на промисловому підприємстві виступають одним із ключових ресурсів для розвитку інноваційної діяльності, зокрема, і сучасної економіки загалом. На рівні внутрішньофірмового управління нематеріальними активами найменш опрацьованими напрямками є: оцінка вартісних показників НМА в умовах ринкової економіки; управління формуванням і використанням портфеля НМА в умовах конкуренції. У літературі часто розглядаються нематеріальні активи підприємства, які включають інформаційний та організаційний капітали, і не враховуються питання управління такими продуктами інтелектуального (людського), інформаційного та організаційного капіталу, як торгова марка, імідж підприємства, клієнтська база, незважаючи на те, що з моменту їх створення вони здатні формувати власну додаткову вартість як самостійні нематеріальні активи, так і в сукупності з матеріальними активами підприємства.

Визначення вартості такого нематеріального активу, як "мотивована і підготовлена робоча сила", є складним завданням, оскільки його матеріальна цінність може бути встановлена і отримана тільки в контексті стратегії. Отже, готовність людського капіталу як нематеріального активу є необхідною, але не достатньою умовою стратегічного успіху. Ресурси, що належать до нематеріальних активів, не здатні самостійно створювати вартість, а ефективними вони стають тільки в поєднанні з іншими матеріальними ресурсами [17].

Таким чином, для визначення загальної характеристики ефективності інноваційного розвитку підприємства на основі аналізу не-

матеріальних активів доцільно використовувати такі нерівності:

$$a_{t+1} \cdot \text{МА}_{t+1} + a_{t+1} \cdot \text{НМА}_{t+1} > \text{КК}_t, \quad (5)$$

де МА_{t+1} — вартість матеріальних активів у $t + 1$ момент часу; НМА_{t+1} — вартість нематеріальних активів у $t + 1$ момент часу; КК_t — капіталізація підприємства в момент часу t ; a_{t+1} — коефіцієнт дисконтування.

Капіталізація в даному випадку є економічним показником, що уможливорює визначення в конкретний момент часу фактичної вартості підприємства. Відомості про вартість нематеріальних активів повинні бути приведені до порівнянних цін, що дає змогу отримувати стабільні значення приватних коефіцієнтів, які потім використовуються при виконанні прогнозних розрахунків. Нерівністю, що відображає інноваційний характер розвитку підприємства, може служити відношення вартості нематеріальних активів до капіталізації підприємства, яке в момент часу $t + 1$ повинно бути більше, ніж у момент часу t , тобто:

$$\begin{cases} \frac{\text{НМА}_{t+1}}{\text{КК}_{t+1}} > \frac{\text{НМА}_t}{\text{КК}_t} \\ \text{КК}_{t+1} > \text{КК}_t \end{cases} \quad (6)$$

Виконання системи нерівностей означає, що за умови загального зростання капіталізації підприємства зростання нематеріальних активів проходить випереджаючими темпами порівняно з матеріальними. Така динаміка вказує на інноваційний характер розвитку підприємства.

В. Г. Матвейкін, С. І. Дворецький та ін. деталізували в своєму дослідженні [18] елементи механізму управління інноваційними процесами: виконуються маркетингові дослідження, визначаються актуальна потреба і конкретний споживач інновації. Ідентифікація потреби в інновації становить її визначення і правильне формулювання, що дасть можливість розробити комплекс заходів, які підвищують ефективність функціонування підприємства при задоволенні потреби в інновації.

На нашу думку, щоб організувати процес управління інноваційними процесами на мікрорівні, необхідно вирішити такі завдання:

- привести у відповідність управління інноваціями з метою функціонування підприємства в цілому;

- проявити свої конкурентні переваги і недоліки (наприклад, кваліфікований науково-дослідний і конструкторський персонал, але слабка інвестиційна база);

- визначити методи управління інноваціями (аналітичні, моделювання, прогнозування, економічні, соціально-психологічні, адміністративні тощо);

- побудувати механізм управління інноваційними процесами.

Таким чином, інновації — це не тільки використання високих технологій, а й інновації у сфері управлінських рішень. Для цього необхідна реорганізація системи управління підприємств на основі нових управлінських технологій. Підприємство, яке має намір працювати гнучко, неминуче уявляє необхідність використання інноваційних підходів. Суть їх полягає у створенні такої структури управління підприємством, у якій персонал вбудований в своєрідний конвеєр (бізнес-процес), що забезпечує якісне виготовлення інноваційного продукту. Саме оцінка інноваційного розвитку підприємства на основі аналізу нематеріальних активів дає змогу визначати стан і стратегію інноваційного розвитку підприємства. Результати розрахунків можуть застосовуватися для вирішення таких завдань: позиціонування економічної системи за критерієм “використання інновацій”, що може служити основою прогнозування майбутнього інноваційного розвитку; аналіз стратегії інноваційного розвитку систем різного рівня; виявлення напрямів покращення ефективності інноваційної політики на основі порівняння з плановими або порівняними нормативами у вигляді оцінки відповідного розміщення людських ресурсів і фінансових вкладень, нормативно-законодавчих актів; розробка заходів, які стабілізують і закріплюють інноваційний розвиток підприємства.

Джерела

1. Лазарева Є. Дослідження закономірностей інноваційних перетворень у регіональній економіці / Є. Лазарева // Економіст. — 2009. — № 9. — С. 35–37.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Пожидаева Н. А. Обоснование приоритетных путей инновационного развития сельскохозяйственного производства: монография / Н. А. Пожидаева, Д. А. Зюкин. — Курск: Деловая полиграфия, 2014. — 188 с.
4. Зюкин Д. А. Оценка инновационной восприимчивости сельскохозяйственных организаций / Д. А. Зюкин, Н. А. Пожидаева, С. А. Быканова, С. А. Беляев // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. — 2014. — № 10. — С. 30–34.
5. Пожидаева Н. А. Методика оценки инновационной активности сельскохозяйственных организаций / Н. А. Пожидаева, Д. А. Зюкин // Экон. анализ: теория и практика. — 2013. — № 21. — С. 32–39.
6. Ахтямов М. К. Инновационное развитие предпринимательства в экономике знаний / М. К. Ахтямов, О. У. Юлдашева, Н. А. Кузнецова. — Москва: Креативная экономика, 2011. — 320 с.
7. Сафонова В. Є. Вища освіта — ресурс формування інноваційної економіки: монографія / В. Є. Сафонова. — Київ: Аграр Медіа Груп, 2011. — 336 с.
8. Сафонова В. Є. Інвестиції в освітній ресурс як найважливіша складова інвестицій в людський капітал / В. Є. Сафонова // Наук. часоп. “Університетські наукові записки”: зб. наук. пр. Хмельницького ун-ту упр. та права. — Хмельницький, 2010. — № 2. — С. 344–353.
9. Сафонова В. Є. Освітня складова людського капіталу як ресурс формування сучасного інноваційного виробництва / В. Є. Сафонова // Вісн. соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. Одеського держ. екон. ун-ту. — Одеса, 2011. — Вип. 2 (42). — С. 313–322.
10. Резнік Н. П. Проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні та їх структуризація / Н. П. Резнік // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. — Київ: НДЕІ, 2004. — Вип. 1 (32). — С. 123–127.
11. Федулова І. В. Передумови інноваційного розвитку промислових підприємств України: монографія / І. В. Федулова. — Київ: НУХТ, 2009. — 272 с.
12. Покотилова В. І. Управління інноваційною діяльністю в аграрному виробництві: монографія / В. І. Покотилова. — Київ: ННЦІАЕ, 2008. — 304 с.

13. Морозов Ю. П. Инновационный менеджмент [Текст]: учеб. пособие для вузов / Ю. П. Морозов. — Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. — 446 с.

14. Инновационный менеджмент [Текст]: учебник для вузов / под ред. О. П. Молчановой. — Москва: Вита-Пресс, 2001. — 272 с.

15. Bray Stewart. Total Innovation: How to Develop the Products That Your Customers Want / Stewart Bray. — London: Pitman Publishing, 1995. — 224 p.

16. Большой экономический словарь [Текст] / под ред. А. Н. Азрилияна. — Москва: Ин-т новой экономики, 2002. — 1084 с.

17. Клинов В. Г. Экономический рост США: ретроспектива и перспектива [Текст] / В. Г. Клинов // США-ЭПИ. — 1998. — № 7. — С. 3–10.

18. Инновационный потенциал: современное состояние и перспективы развития: монография / В. Г. Матвейкин, С. И. Дворецкий, Л. В. Минько и др. — Москва: Машиностроение-1, 2007. — 284 с.

Спад виробництва у промисловості доводить необхідність стимулювання структурних зрушень, закладення основ нової моделі управління інноваційним розвитком промислових підприємств. Пріоритетним завданням державної політики на сучасному етапі має бути модернізація національної промисловості на основі активізації інноваційних процесів, повноцінного використання її науково-технологічного потенціалу. Сьогодні необхідним є здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку всіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, кваліфікований персонал, оцінки інноваційного розвитку підприємства на основі аналізу нематеріальних активів, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості.

Production decline in the industry proves the necessity to stimulate structural changes, to lay the foundations of a new management model of innovative development of enterprises. Therefore the priority task of public policy at the present stage should be upgrading of national industry through activation of innovative processes, full use of its powerful scientific and technological potential. Today it is necessary to implement a set of measures for balanced development of all subsystems of the national innovation system, support of innovative activity of domestic entities at all stages of the innovation process, stimulation of demand for the results of research and development, qualified personnel, evaluation of innovative enterprise development based on analysis of non-material assets, creating favorable conditions for production of innovative products with high added value.

Падение производства в промышленности доводит необходимость стимулирования структурных сдвигов, заложения основ новой модели управления инновационным развитием промышленных предприятий. Поэтому приоритетным заданием государственной политики на современном этапе должна быть модернизация национальной промышленности на основе активизации инновационных процессов, полноценного использования ее научно-технического потенциала. Сегодня необходимым является осуществление комплекса мероприятий относительно сбалансированного развития всех подсистем национальной инновационной системы, поддержки инновационной активности субъектов хозяйствования на всех стадиях инновационного процесса, стимулирования спроса на результаты научных исследований и разработок, квалифицированный персонал, оценки инновационного развития предприятия на основе анализа нематериальных активов, создания благоприятных условий для производства инновационной продукции с высоким уровнем добавленной стоимости.

Надійшла 31 жовтня 2016 р.